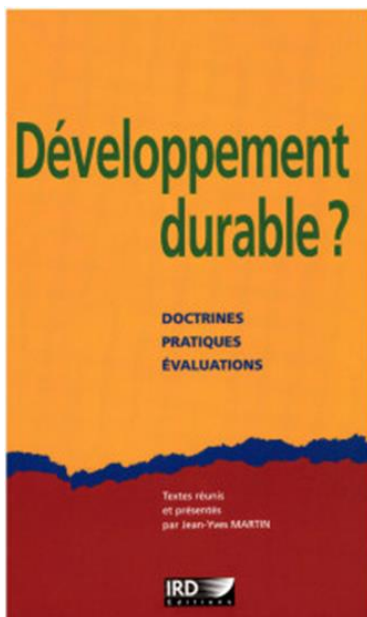

Csizmadia Gabriella

Jean-Yves Martin: A Fenntartható fejlődés? Doktrínák, Gyakorlatok, Értékelések

<https://doi.org/10.32976/stratfuz.2025.14>

Jean-Yves Martin operatív várostervezési tanácsadó, geográfus és független kutató. Nevéhez számos publikáció és könyv tartozik a fenntartható fejlődés, a környezetvédelem, valamint földrajz témakörben. Master fokozatot regionális tervezésből, doktori címet, pedig regionális földrajzból szerzett. Az IUFGM - Pedagógusképzésért Felelős állami felsőoktatási Intézmény-tanácsadója, majd oktatója volt. 1995-ben alapítója volt az Urbaconseil-nek, amely várostervezésre, -fejlesztésre és környezetvédelemre szakosodott. Jelenleg, városvezetési és környezetvédelmi helyettes a La Chapelle-Launey polgármesteri hivatalnál.

A 2002-ben megjelent Fenntartható fejlődés? című könyvét, -melyben számos más szerző írásait foglalja össze Guillemot Leroy közreműködésével, - az IRD kiadó jelentette meg.

A Développement durable? Doctrines, Pratiques Évaluations című könyvében a szerző rámutat arra, hogy a világot jelenleg sújtó környezeti válság, a tudomány és a technológiai haladás korlátait jelzi. Globális szinten ezt az ökológiai válságot a dél és észak közötti egyenlőtlenségek

fokozódása kíséri, ami a fejlődés kudarcának egyértelmű jele. Amíg az 1992-ben Rio De Janeiróban megrendezett Föld-csúcsstalálkozón a fizikai és biológia környezet állt a viták középpontjában, addig a 2002 augusztusában Johannesburgban megrendezésre kerülő csúcsstalálkozón a társadalmi, gazdasági és környezeti szükségletek összeegyeztetése volt a cél, egy új megközelítésben, a fenntartható fejlődésben. A könyvben szereplő írások megkérdőjelezzik a fenntartható fejlődés különböző aspektusait, mint az alapjául szolgáló doktrínákat, a helyi gyakorlatok alakulását az általa folytatott diskurzussal szemben, és végül annak beilleszkedését a globalizáció fő kihívásaiban. Lehet-e a fenntartható fejlődés más diskurzus, mint erkölcsi? Ehhez újra meg kell találni a fogalmak eredetét – fenntartható fejlődés, társadalmi fejlődés, biodiverzitás, helyismeret. Ezeket a fogalmakat alapjaira kell bontani, ahhoz, hogy jobban újjá tudjuk építeni azokat. A helyi összefüggések – a városi környezet, az erdők, a száraz környezetben élő populáció, a menekültek befogadására vonatkozó rendelkezések – vizsgálata megmutatja a szakadékokat a konkrét gyakorlatok és az úgynevezett fenntartható fejlődés iránti vágy között. Végül pedig a globalizált eszmecserék feltárják a legfontosabb globális problémákat és kockázatokat: az újonnan megjelenő vírusos betegségeket, az élelmezési bizonytalanságot, a tudományos felfedezések egyenlőtlen megjelenését, és az ideológiai illúziót, amit a fenntartható fejlődés jelenthet. Mint ahogy a könyv kifejezetten rámutat arra, hogy a fenntartható fejlődés megkérdőjelezése, egyben annak megkérdőjelezése is.

A könyv 3 nagy témakörre épül: doktrínák, gyakorlatok és értékelések.

Jean-Yves Martin a könyv bevezetésében rámutat arra, hogy az emberi faj a Földön kezdettől fogva a természeti viszonyoktól akar függetlenedni, uralni - és legyőzni akarja annak korlátait, valamint egyre nagyobb ellenőrzésre törekszik a természeti viszonyok felett. Az ökológiai funkciók egészének vagy egy részének fenntartható megváltoztatása, az erőforrások mértéktelen

kiaknázása jelentős egyensúlyhiányhoz vezet. Ezek mind a fizikai környezetet, mind a társadalmakat érintik, ezért kérdéseket vetnek fel a "fejlődés" életképességére és a fizikai környezetre, valamint a bolygó erőforrásaira és a bioszférára gyakorolt negatív hatások visszafordíthatóságát illetően. A természeti viszonyoktól való függetlenség útját klasszikusan az emberiség életmódjának három fő forradalmával írja le: a letelepedéssel, az iparosodással és az urbanizációval. Egyre többen beszélnek azonban egy negyedik forradalomról, ami nem más, mint az információ és a tudás forradalma. A fenntarthatóságról szóló vitákban gyakran említik a visszafordíthatatlan erőzió, vagy az erőforrások kimerülésének kockázatát. A tudósok képesek a gének módosítására új egyedek létrehozására, azonban még nem képesek újratemetni a már meglévőt. A klíma válság, a környezeti, és éghajlati változások, az erőforrások igazságtalan elosztása és kiaknázása ahhoz vezet, hogy az észak – dél országai közötti különbségek egyre jobban érezhetőek lesznek. A környezet – erőforrások – társadalmak megközelítés helyett, amely mindenekelőtt az éghajlat és biodiverzitás felbomlásához vezet, a hangsúlyt a társadalmak – erőforrások – környezet megközelítésére kellene fektetni. Ebben a könyven a szerző kérdéseket tesz fel a fenntartható fejlődésről és annak sokféle jelentéséről, realitásáról, megvalósításának nehézségeiről és ellentmondásairól

Napjainkban a normák kérdése csak a fejlődés fenntarthatóságával és nem magával a fejlődéssel, mint olyannal foglalkozik. Ez talán az a pont, ahol a fenntartható fejlődés problémának tűnik a fejlett országok számára is. Azonban a fejlődő országokban háttérbe szorulnak a fenntartható fejlődés fogalmának értelméről és tartalmáról szóló viták, hiszen ezekben az országokban a fenntartható fejlődés meghatározása, a fenntartható fejlődéssel kapcsolatos politikai hatékonyság, a megfelelőség és az időbeli koherencia biztosítása a cél. Kihívást jelent az is, hogy empirikusan bemutassák, hogyan lehet a szegénységet csökkenteni a környezet védelme mellett. A fenntartható fejlődés irányába való elmozduláshoz a helyi döntéseknek rövid- közép- valamint hosszú távon megfelelően integrálódniuk kell a helyi és a globális kontextusba egyaránt. Ennek eléréséhez nemcsak új eszközökre, vagy új kormányzási formákra van szükség, hanem új közvetítőkre is. A fenntartható fejlődés társadalmi dimenzióját többnyire alábecsülik. A növekedés során a szegénység és a társadalmi kirekesztettség, az egyenlőtlenségek és a kiszolgáltatottság mindenkori növekedése ismételten előtérbe helyezi ezt a kérdést is. Három kritérium járul hozzá a társadalmi fenntarthatósághoz: a javakhoz és szolgáltatásokhoz való hozzáférés, a képességek megerősítése, valamint a generációkon belüli és a generációk közötti egyenlőség. Ha ezek közül bármelyiket nem tartják tiszteletben, a társadalmi fenntarthatóság irreálissá válik, felbomlik. A társadalmi elővigyázatosság elvének kialakítása segít megelőzni a visszafordíthatatlan helyzetek kialakulását. A fenntartható környezetgazdálkodás a biológiai sokféleség megőrzésének szempontjából, egyre nagyobb érdeklődés irányul a helyi természettudományi ismeretek iránt. Ezt a tudást a hivatalos tudomány korábban elvetette. Azonban egyre több tudós (és különösen a természettudósok, ökológusok és agronómusok) tekint a környezetre és a biodiverzitásra úgy, mint számos információ forrására. A kutatók és a tudósok, a maguk részéről szeretnék megtalálni a leghatékonyabb megoldást az erőforrások körültekintő és fenntartható kiaknázására. Ennek érdekében fontosnak tartják megérteni a helyi tudás, a fenntartható fejlődés és a természeti örökség közötti kapcsolatok keletkezését.

A tudósokat különösen érdekli a környezeti helyzet elemzése azokban az országokban és régiókban, ahol nagyszámú menekültet fogadnak be. Afrikában a menekültek elhelyezése gondot jelent. Ez alapvetően politikai probléma, amely magában foglalja a szegénységet, az infrastruktúra hiányát és a déli országok államának gyengeségét. A befogadó országok politikája a menekültekkel szemben az, hogy a kiirtott erdők helyén földterületet biztosít, azonban ez a megoldás nem teszi lehetővé a menekültek számára a végleges letelepedést, valamint, hogy az élelmezés terén önállóságra tegyenek szert. Mivel nem tudják biztosítani a menekültek élelmezését, ezért humanitárius élelmiszer segélyekre szorulnak, amit az ország érdekeinek középpontjába kell állítaniuk. A politikai és pénzügyi tét nagy, és a menekültek környezetre

gyakorolt tényleges hatása vitatott, hiszen a befogadó országok többsége az érintetlen földek (erdők) mezőgazdasági kolonizációját kevésbé tekinti a környezet rombolásának, mint inkább a nemzeti tér gyarapodásának és a fejlődés vektorának. A befogadó országok célja, hogy a környezetet olyan alkupozícióvá tegyék, amelynek több köze van a piacgazdasághoz, mint a közös felelősség valódi tudatosításához. Így a környezeti problémák elszakadnak azoktól a politikai és területi kérdésektől, amelyek valójában meghatározzák az erőforrások feletti ellenőrzést és az azokhoz való hozzáférést. A Riói csúcstalálkozó egyik deklarált célja „az emberi települések életképes modelljének” előmozdítása volt. A fenntartható fejlődés koncepciója valódi kezdeményezéseket hozott létre, új városirányítási politikákkal, amelyek az elképzelések, eljárások és az eszközök formalizálásán alapulnak. Ez a formalizálás nemzetközi szinten zajlik az északi országok jelentős befolyása mellett. A déli országok új várospolitikáját és gyakorlatát azonban a szabadpiaci gazdasági fejlődés és a globális környezetvédelem egyaránt befolyásolja, szabályozza. A fenntartható fejlődés érdekében a támogatandó intézkedések a szabad piacgazdasággal összeegyeztethetetlennek bizonyultak. Így joggal merül fel a kérdés, hogy a fenntartható fejlődés koncepciója mennyiben változtat bármit is a fejlődés területén. A fenntartható fejlődési politika olyan intézkedések elfogadásában tükröződik, mint a szegénység felszámolása, a születés számának szabályozása, a társadalmi egyenlőtlenségek csökkentése, a természeti erőforrásokkal való gazdálkodás és azok védelme, valamint a termelés és a fogyasztás módja. Az országok többségében a demográfiai politikák fókuszpontjai az egészségügyre, az oktatásra, valamint a nők helyzetének javítására irányulnak. A déli országok most kezdik feltenni maguknak ugyanazokat a kérdéseket, mint az északi országok, demográfiai szempontból, de még mindig más gazdasági és társadalmi kontextusban. A fenntartható fejlődés számára a demográfia alakulása egyszerre jelent lehetőséget és kihívást. Lehetőséget, hiszen a következő évtizedekben lesz a legmagasabb a dolgozó emberek aránya, kihívást pedig a népesség előregedése az idősekről való gondoskodás kényes problémája jelenti majd. Ez megint azt mutatja, hogy a fenntartható fejlődéshez mindenekelőtt találékonyságra van szükség.

Napjainkban az élelmiszer-problémák világszerte a reflektorfényben vannak. Ez nemcsak a szegény országokban van így, hanem – különböző mértékben – a gazdag országokban is. Északon a fogyasztói bizalom megrendült, és az emberek egyre kevésbé biztosak abban, hogy az általuk vásárolt élelmiszerek biztonságosak az egészségükre nézve. Délen a genetikai forradalom fejlődése ellenére az alultápláltság és az élelmiszer-biztonság hiánya terjedt el. Tekintettel napjaink – városi és vidéki politikai és társadalmi szférában gyökerező – élelmiszer- és táplálkozási problémák összetettségére, valamint a globalizációból fakadó bizonytalanságra, a fejlesztést teljesen átfogó szemszögből kell újragondolni. Ez azt jelenti, hogy figyelembe kell venni a mezőgazdasági termelést, a közegészségügyet, a szociális jólétet, a hosszú távú környezeti hatásokat, a kulturális és kulináris sokszínűséget. Azonban az élelmiszer-problémák mellett szembe kell nézni az új ismeretlen baktériumok és vírusok okozta súlyos vagy halálos betegségekkel is. A kutatók és tudósok arra összpontosítanak, hogy ezeket az új, vagy visszatérő betegségeket milyen valós vagy potenciális veszélyt jelentenek a fenntartható fejlődésre nézve. Szerencsére számos eszköz áll rendelkezésre a megelőzésre és a betegségek megfékezésére. A mikroparaziták elleni küzdelmet azonban fokozni, egységesíteni, és széles körben kell folytatni; hiszen a kórokozók nem ismernek határokat. A társadalmainkat fenyegető fertőző betegségek kérdése egyértelműen kulcsfontosságú a fenntartható fejlődés szempontjából. Végül is az evolúció azt tanítja, hogy már jóval az ember előtt is voltak mikroparaziták a Földön, és hogy addig lesznek itt, amíg az emberi faj fennmarad - és utána is, ha lesz utána. Ezért fontos a tudás- és tudományos csere. A tudományos kapacitás fenntartása a hatékony oktatási rendszeren múlik, és ez magában foglalja az alapoktatás és az élvonalbeli képzés közötti egyensúly megteremtését. Egyes országok számára a következő néhány év döntő lesz: vagy sikerül kivenni a részüket a tudományos cseréből, vagy kikerülnek a kereskedelemből és a tudáscseréből is. A tudományban a kutatási feltételek gyorsan változnak, vagy a biztonság és a piacorientált megoldás, vagy a társfejlesztés mellett döntenek. Bármit is választanak az egy versenyfutás lesz az idővel.

A fenntartható fejlődés eredeti megfogalmazásának célja „a jelen nemzedékek szükségleteinek kielégítése, anélkül, hogy veszélyeztetné a jövő nemzedékeinek lehetőségét saját szükségleteik kielégítésére.” Vajon képesek leszünk ezt biztosítani a jövő nemzedékének? A jelenleg felmerült problémákat képesek leszünk megoldani? Mi történik, ha az erőforrások kimerülnek, vagy annyira tönkre tesszük környezetünket, hogy az okozott kárt már nem lehetséges helyreállítani? Mennyit fogyaszthatunk? Mit kell felhalmozni, vagy megőrizni ahhoz, hogy ne károsítsuk a következő generációkat? Ezekre a kérdésekre továbbra sem lehet pontos megbízható választ adni, tekintettel a jövőt övező bizonytalanságra. A jelen nemzedék feladata, hogy a rendelkezésre álló eszközökkel megállítsa, és amennyiben még lehetséges megkezdje az okozott kár helyreállítását. Ennek érdekében a környezeti fenntarthatóság a környezetszennyezés elleni küzdelmet, a megújuló erőforrásokat, az energia-megtakarítást és a természeti tőke átadását helyezi előtérbe a jövő generáció számára.